

Julita El-Jai

"Bioetyka i prawa człowieka",
Wojciech Bołoz, Warszawa 2007 :
[recenzja]

Studia Ecologiae et Bioethicae 5, 563-565

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wojciech Bołoz, *Bioetyka i prawa człowieka*, Wyd. UKSW, Warszawa 2007, s. 283.

Na polskim rynku wydawniczym ukazała się niedawno nowa pozycja z zakresu problematyki bioetycznej, autorstwa ks. prof. dr. hab. Wojciecha Bołoz – *Bioetyka i prawa człowieka*. Jej wydanie zbiegło się z 13. Targami Wydawców Katolickich 2007 w Warszawie, na których to w ramach promocji książki przez Wydawnictwo UKSW miał miejsce panel dyskusyjny: *Prawo człowieka do życia i śmierci* z udziałem m.in. dr. n. med. Włodzimierza Bednorza – wiceprezesa naczelnej Izby Lekarskiej i ks. prof. dr. hab. Henryka Skorowskiego – socjologa i prorektora UKSW.

Autor jest kierownikiem Katedry Filozofii Człowieka i Bioetyki na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej, a także dyrektorem Centrum Ekologii Człowieka i Bioetyki. W swojej książce broni on tezy, że bioetyka bazująca na prawach człowieka i godności osoby umożliwi w współczesnym, pluralistycznym świecie, zrozumiały dialog na poziomie etycznym (etyka uniwersalistyczna) oraz stanowi przeciwwagę dla opozycyjnego nurtu w etyce – utylitaryzmu. Autor zawęży pole swoich rozważań do etyki białej, zajmującej się krytycznym badaniem „moralnych aspektów podejmowanych decyzji odnoszących się do zdrowia i życia ludzkiego, uwzględniając nauki biologiczne.” Książka składa się z dwóch części: *Bioetyki ogólnej* i *Problemów współczesnej tanatologii*. W przygotowaniu jest ciąg dalszy rozważań bioetycznych podejmujących kwestię biogenezy życia – związanej z powstaniem życia człowieka i bioterapii – traktującej o działaniach medycznych na człowieku w trakcie trwania jego życia.

W części pierwszej jest przedstawiona historia bioetyki i sposoby jej ujmowania, ze szczególnym uwzględnieniem podstaw filozoficznych etyki zielonej (środowiskowej), etyki białej (medycznej) oraz wskazaniem interdyscyplinarnego charakteru nauki. Głównym tematem tej części jest wprowadzenie praw człowieka do bioetyki, jako gwaranta porozumienia ponad kulturami. Stanowią one podstawę prawa międzynarodowego i zawarte są w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku, często przywoływanej przez autora jako dowodu obowiązywalności wspólnego kodu etycznego: „Wszystkie istoty ludzkie rodzą się wolne i równe w godności i prawach”. Są one powszechne, niezbywalne i nienaruszalne. Prawa człowieka opierają się na pojęciu godności, która wynika z samej natury człowieka jako istoty rozumnej i wolnej – bytu osobowego (w ujęciu personalistycznym). Taka etyka godnościowa bazuje na powszechnej akceptacji życia, w przeciwieństwie do krytykowanej etyki utylitarystycznej, nazwanej przez autora etyką „wykluczenia grup i jednostek ludzkich”. Jest także przedstawiona historia utylitaryzmu, jego ekspansja oraz niebezpieczeństwo związane z wprowadzaniem tej koncepcji do prawodawstwa. Przedstawicielem

etyki utilitarystycznej jest prof. Peter Singer, znany australijski bioetyk, wykładający obecnie w Princeton, USA. Etyka tradycyjna, czyli etyka poszanowania życia została w teorii Singera skrytykowana i przeciwstawiona etyce jakości życia. Filozof ten prezentuje kontrowersyjne poglądy odnośnie osoby, w których nie każdy człowiek należy do osób, a niektórym zwierzętom przypisuje się taki status – wynika to z czysto świadomościowego podejścia do zdefiniowania osoby. Wg autora Singer stanowi poważne zagrożenie dla współczesnej bioetyki, nie tylko ze względu na głoszone przekonania, ale także na rozgłos i wpływ na prawo międzynarodowe. Autor omówił także specyfikę bioetyki nie tylko w Polsce i w Europie, ale także pokazał, jak kształtowała się w Ameryce Północnej czy Azji, co stanowi poszerzenie perspektywy na tę problematykę. W zwięzły sposób przedstawiono w książce historię bioetyki polskiej, jej główną problematykę (aborcja, transplantacje narządów) oraz próby utworzenia Krajowej Rady Bioetycznej i inne zagadnienia, które stoją przed naszym krajem do zrealizowania. W rozdziale dotyczącym bioetyki europejskiej zwrócono uwagę na wyróżniki tejże etyki, którymi są: autonomia, godność, integralność i wrażliwość. Są one niesprowadzalne do mantry z Georgetown, postulowanej przez amerykańskich bioetyków Beauchampa i Childress'a, wyróżniających kryteria takie jak: autonomia, nieszkodzenie, dobroczynność i sprawiedliwość. Na zakończenie tej części omówione zostały etyczne uwarunkowania relacji pacjent-lekarz, bazujące na zasadach etyki personalistycznej, opowiadającej się za godnością osoby.

W drugiej części książki autor podejmuje kluczowe zagadnienia z tanatologii. Należą do nich eutanazja, przerywanie ciąży, samobójstwo i kara śmierci. Każde z tych zagadnień zostało omówione z punktu widzenia historycznego, społecznego, prawnego oraz moralnego, w tym zgodnie z naukami Kościoła. Na szczególnie wyróżnienie zasługuje kilka poruszonych problemów. Podejście do śmierci ewoluowało na przestrzeni wieków. Droga ta wiodła od śmierci oswojonej i własnej, przez dziedziczną i ceremonialną, aż po sprywatyzowaną i ukrytą w czasach współczesnych. Świadomość tych zmian pomaga wykształcić, jak się wydaje, pewne prawidłowe podejście do śmierci swojej i bliskich, co jest zarysowane we fragmencie dotyczącym pomocy w chorobie terminalnej. Polega ona na uzdrowieniu pamięci zarówno na poziomie osobowym, społecznym, jak i w odniesieniu do Boga. Autor stworzył *summarius* praw człowieka umierającego, do których należy prawo do: należnego traktowania aż do śmierci, informacji o stanie zdrowia i do udziału w podejmowaniu decyzji, ulgi w fizycznym bólu i cierpieniu, niezgody na terapie przedłużające proces umierania, pomocy psychologicznej i wsparcia duchowego, kontaktu z rodziną i swoim społeczeństwem, świadomego umierania i wyrażania uczuć, naturalnej i godnej śmierci. Na plan pierwszy wysuwa się tu poszukiwanie godnej śmierci – ortotanazji, przeciwstawione śmierci na życzenie – eutanazji oraz obronie życia ludzkiego za wszelką cenę, bez poszanowania godności osoby – dystanazji. Ta koncepcja ma swoje praw-

ne odzwierciedlenie w *Deklaracji życia*, opracowanej przez hiszpański Episkopat w 1989 roku. Jest to kluczowe zagadnienie w książce, będące pomostem między pierwszą częścią, ukazującą rolę praw człowieka i godności osoby w bioetyce, a drugą częścią i jej szczegółowym zastosowaniem, jakim jest postawa każdego człowieka – lekarza, pacjenta czy bliskiego wobec śmierci. Można postawić tezę, że zrozumienie podstaw ortotanazji, wyróżnienie jej biologicznych kryteriów i wprowadzenie do etyki medycznej stanowi obecnie największe i najtrudniejsze wyzwanie, przed jakim staje tanatologia.

Książka *Bioetyka i prawa człowieka*, jest nie tylko podręcznikiem do nauczania bioetyki na poziomie akademickim, ale też zaproszeniem do głębszej refleksji nad problematyką życia i śmierci. Drogą, wytyczoną przez proponowaną tu etykę personalistyczną, powinien zmierzać nie tylko chrześcijanin, ale także każdy szanujący życie człowieka na Ziemi.

Julita El-Jai

Ewa Piotrowska, Janusz Wiśniewski (red.), ***Philosophical aspects of the science***, Wydawnictwo UAM, Poznań 2005, s. 209.

Dzisiaj zauważamy ogromną specjalizację nauk, olbrzymią ilość dyscyplin naukowych i jeszcze większą liczbę możliwych kierunków badań. Jednym z możliwych aspektów badań jest filozoficzna analiza nauk szczegółowych. Artykuły umieszczone w niniejszej publikacji czynią filozofię płaszczyzną refleksji nad wybranymi zagadnieniami poszczególnych dyscyplin naukowych.

Rozważania otwiera artykuł Janusza Wiśniewskiego i Krzysztofa Sengera *The subject of political research and analysis*. Autorzy ukazują szeroki zakres badań politologii, którym jest nie jeden, a liczne aspekty życia społecznego ludzi. Rozległość przedmiotu badań pozwala Autorom poddać w wątpliwość możliwość jego opanowania przez jednego badacza. Przedmiot badań politologii jest nie tylko obszerny, ale także cechuje go pewna specyfika, która wiąże się między innymi z tym, że nie można go poddać badaniom za pomocą metody eksperymentalnej. Wnioski z badań można opierać jedynie na obserwacji zjawiska, pamiętając o uwzględnieniu także motywów towarzyszących działaniom człowieka.

Kolejny artykuł to *Philosophical and ideological ideas of Dirk Struik, Marxist materialism in the philosophy of mathematics* autorstwa Ewy Piotrowskiej. Przedstawia on sylwetkę duńskiego matematyka Dirka Struika, który podjął próbę włączenia ideologii marksistowskiej do filozofii matematyki. Swoje tezy udowadniał w *Con-*